

Zlostavljanje životinja - krivično pravni aspekti

Edin Šatrović

Prof. dr, Katedra za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, edin.satrovic@vfs.unsa.ba

Lejla Šatrović

Viši asistent, Katedra za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Teufik Goletić

Prof. dr, Katedra za uzgoj, proizvodnju i zdravstvenu zaštitu u peradarstvu, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Posjedovanje životinja iz različitih razloga, kako ekonomskih tako i emotivnih (kućni ljubimci) podrazumjeva i odnos prema životinjama s ciljem zaštite njihovih osnovnih prava i dobrobiti. Takva simbioza podrazumjeva postizanje ciljanog kvaliteta držanja životinje i to u svakom smislu; kako fizičkom tako i emotivnom, kako za životinju tako i za vlasnika iste. Mnogi vlasnici životinja namjerno ili nehотиčno narušavaju takve principe dobrobiti, što iz neznanja što s namjerom. Autori u ovom radu nastoje okvirno opisati termin "dobrobiti" za one koji ne znaju njegovo značenje, ali i za one koji svjesno narušavaju i zlostavljaju životinje te upozoriti da je to krivično-pravno djelo za koje postoje sankcije u skladu sa zakonskim i podzakonskim odredbama. Ostvarenje zadatog cilja u radu, autori realizuju prikazivanjem definicije i oblika zlostavljanja životinja, profiliranjem i prepoznavanjem zlostavljača, te ukratko i općenito osvrtom na krivično-pravni aspekt činjenja takvih zlodjela.

Ključne riječi: zlostavljanje životinja, zlostavljač, krivično-pravni aspekt.

Primljen / Received: 25. januar 2018. / January 25, 2018

Prihvaćen / Accepted: 7. februar 2018. / February 7, 2018

UVOD

Dobrobit životinja, kao pojam i zapažanje, je prisutan od davnina, međutim, naglasak na isti se javlja tek u 19. vijeku, ponajprije u Velikoj Britaniji, a tek kasnije i u drugim zemljama u formi zakonodavnog okvira koji se direktno odnosi na pomenutu problematiku. Na žalost, u našoj zemlji, premda postoji pravni okvir, nije zaživio ni u najosnovnijem obliku, pri čemu već i sama nadležna i odgovorna tijela ne provode zakonske i podzakonske obaveze, a o pojedincima da ne govorimo.

Dobrobit životinja predstavlja fizičko i psihičko zadovoljenje uslovima života, kojim životinja ostvaruje svoje fiziološke i svake druge potrebe svojstvene vrsti kao što su: ishrana, napajanje, smještaj (fizička, psihološka i termička komocija), sigurnost, ispoljavanje osnovnih oblika ponašanja, socijalizacija sa jedinkama iste vrste, odsustvo različitih vidova bola, patnje, straha, stresa, bolesti, zaštita od progona, lova, neprimjerenih oblika eksploatacije (uzgoj za kožu, krzno, borbe, različite vrste testiranja,

seksualno zlostavljanje, ponižavanje), uništenje njihovih staništa itd.

Danas je jasno da životinje, kao bića, imaju razvijene osjećaje (osim instiktivnih – dodir, vid, sluh i sl, i ostale poput straha, stida, radosti, ljubavi), te u skladu s tim, osnovna moralna prava ali i prava koja se trebaju zakonski urediti, čovjek treba da im to omogući, kako bi se onemogućilo kršenje gore navedenih prava. Ta prava bi bila sljedeća:

- pravo na život;
- pravo na slobodu;
- pravo na stanište;
- pravo na nepovrijeđivanje od strane čovjeka;
- pravo na staranje čovjeka prema životinji uključujući i zabranu neopravdanog napuštanja istih.

Ukratko, prava životinja moraju biti usmjerena ka interesima vrste i ista treba da su propisana zakonskim i podzakonskim aktima i implementirana od strane čovjeka, odnosno zaštićena konvencijom jednako kao i ljudska prava (konvencija o životinjskim pravima).

Danas se zaboravlja da je čovjek također samo vrsta u živom carstvu na planeti Zemlji, te da prava koja on posjeduje, treba dodijeliti i drugim vrstama, pri tome poštujući ne samo ljudski interes (komercijalni), već uvažavajući i evolutivni razvoj drugih vrsta, pri tome mislimo ponajprije na osnovna prava živih bića, ali i ona emotivna (duševna) kako bi i druge vrste živjele u svom prirodnom okruženju i blagostanju svojstvenu za te vrste.

ZLOSTAVLJANJE ŽIVOTINJA – DEFINICIJA I OBLICI

Mučenje i ubijanje životinja je krivično djelo regulisano članom 318. Krivičnog zakona F BiH, članom 433. Krivičnog zakona RS i članom 312. Krivičnog zakona Brčko distrikta.

Postupak otkrivanja i dokazivanja ovih krivičnih djela, kao i njihovi efekti, odnosno odgovornost počinitelja ne bi bilo moguće utvrditi bez nalaza i mišljenja veterinarskog stručnjaka. Važna uloga veterinaru ogleda se u provođenju adekvatnog i stručnog uviđaja, prikupljanja dokaza sa mjesta događaja, njihove obrade i analize, patološke i druge laboratorijske obrade istih kao i adekvatna primjena zakonske regulative iz te oblasti. Kao i svako drugo vještačenje, tako i veterinarsko-forenzičko mišljenje u ovim slučajevima mora biti naučno i stručno utemeljeno, kako bi relevantno utjecalo na odluku suda u postupku, odnosno dokazalo postojanje krivičnog djela i odgovornosti počinioca takve radnje.

Zlostavljanje je pojam koji se može posmatrati kao pravni problem s gledišta krivičnog zakona, ali i kao psihološki fenomen.

Zlostavljanje životinja obuhvata sva ona ponašanja čovjeka prema životinjama kojima se namjerno (s umišljajem) ili iz nehata kod životinja nanosi bol, patnja, strah, stres, povreda, narušavanje genetske cjelovitosti životinje ili izazove smrt (uginuće).

Najčešće se razlikuju sljedeći oblici zlostavljanja životinja:

- Fizičko zlostavljanje koje se sastoji u narušavanju fizičke cjelovitosti životinje oštećenjem tkiva ili organa u cjelosti;
- Zanimarivanje životinja se najčešće javlja kao oblik fizičkog zlostavljanja, ali sadržava i elemente emotivnog (psihičkog) zlostavljanja. Ovaj oblik zlostavljanja čini vlasnik ili držalac tako što propušta izvršenje svojih dužnosti spram životinje;
- Emotivno (psihičko) zlostavljanje životinja se vrši takvim narušavanjem njene psihičke cjelovitosti koje dovodi do poremećaja u ponašanju životinje. To podrazumjeva onemogućavanje životinji da zadovolji svoje osnovne potrebe u ponašanju, korištenju prostora za odmor i zaklon, razjarivanje životinje primjenom fizičke sile ili nadražajima koji nisu toj životinji svojstveni, nanošenje straha, patnje i izazivanja osjećaja dosade i nesigurnosti kod životinje, sprječavanje socijalizacije životinje sa jedinkama iste vrste;

- Seksualno zlostavljanje životinja, podrazumjeva bilo kakav seksualni kontakt sa životinjama, koji može da ima za posljedicu, između ostaloga, i fizičko povrijeđivanje pa i uginuće životinje;
- Patološko sakupljanje životinja (hordašenje) je poseban vid zlostavljanja, a podrazumjeva posjedovanje velikog broja životinja (u pravilu kućnih ljubimaca) i njihovom prinudnom držanju u nepovoljnim uslovima (primarno malom prostoru) uz propuštanje da im se obezbjedi adekvatna hrana, veterinarska njega i drugi potrebni uslovi;
- Organizacija i priređivanje borbi među životinjama ili između ljudi i životinja. Sama borba uključuje nanošenje nepotrebnog bola, patnje, straha i stresa, kao i mogućeg uginuća.

Na žalost, svjedoci smo zlostavljanja životinja na svakom našem koraku. Mnoge od tih aktivnosti su i zakonski dozvoljene (uzgoj i proizvodnja životinja radi krzna i kože), veliki broj istih nadležna tijela ne štite neprovođenjem zakonskih odredbi, a za mnoge je tek potrebno dati valjanu definiciju kako bi se nadležni organi mogli referisati u smislu zaštite. Radi svega toga, potrebno je nadograditi postojeći sistem legislative, te provoditi jače preventivne i represivne mjere, posebno prema počiniocima povratnicima, ali i naučna i stručna tijela treba da posvete više pažnje i nadzora u profiliranju počinioca (sprega više naučnih oblasti) te za iste uvesti rigoroznije sankcije.

PROFIL ZLOSTAVLJAČA

Zoosadizam predstavlja zadovoljenje (fizičko, psihičko, seksualno) koje neka osoba dobija zlostavljanjem životinja. Različiti profili psihologa i psihijataru kao razlog za zlostavljanje životinja navode traume iz djetinjstva, seksualne i nasilne fantazije, različite vidove frustracija, želju za kontrolom i dominacijom nad nemoćnim biće. Cilj zlostavljanja životinje jeste manipulacija i želja za nanošenjem fizičke i psihičke boli biću koje ne može da se odbrani. Zlostavljač nema takvu svijest da saosjeća sa drugim živim bićima. Poznato je da je većina serijskih ubica ponajprije okarakterisana kao zlostavljač životinja. Zlostavljači životinja su osobe koje su svjesne da je taj čin zakonski zabranjen i kažnjiv, kao i da je to nemoralan čin, ali želja za manipulacijom i ispoljavanju vlastitih potreba nad nemoćnim bićem je jako izražena i često van njihove kontrole, radi čega takva djela ponavljaju.

Zlostavljači su u rjeđim slučajevima psihički bolesne osobe, ali se zlostavljanje životinja smatra simptomom teškog psihičkog poremećaja. Psihički bolesnici su rijetko svjesni posljedica svojih djela, dok su psihički poremećene osobe svjesne svojih djela i njihovih posljedica. Zlostavljači su psihopate koji sa umišljajem znaju šta rade, potpuno su svjesni svojih djela i posljedica, ali ne saosjećaju sa patnjama predmetnih životinja. Njima je najbitnije da zadovolje sebe iskazujući moć i kontrolu nad nemoćnim bićem i na taj način liječe svoje frustracije.

Okrutnost prema životinjama je jedan od najvažnijih pokazatelja da osoba ima potrebu za neprirodnom i prekomjernom moći i kontrolom. Okrutnost prema životinjama je također jedan od glavnih simptoma poremećaja ličnosti, kao što je psihopatija – sociopatija.

Zlostavljači životinja su naizgled bezopasni ljudi, koji često žive normalnim i uobičajenim životom. Međutim, zlostavljač životinja se može prepoznati na sljedeće načine:

- ukoliko posjeduje životinju ili više njih koje su jako zapuštene, bolesne, bez hrane ili vode, sa tragovima nasilja na njima;
- često daju neprimjerene komentare o životinjama, raduju se ako životinja pati;
- u prisustvu neke životinje nasilno reaguju prema njoj;
- uživaju u fotografijama ili filmovima koji pokazuju zlostavljanje ili ubijanje životinja, a nerijetko su kolekcionari takvih sadržaja;
- pričaju o različitim tehnikama i metodama kojima se životinja zlostavlja ili ubija.

Zlostavljači životinja imaju pet puta više sklonosti izvršenja nasilja nad ljudima u odnosu na druge osobe. Često nasilje nad životinjama preraste u nasilje nad ljudima. Životinje im često služe kao “poligon” za vježbu radi nasilja nad ljudima. Djeca koja pokazuju zlostavljačke namjere su potencijalno opasne osobe i često, ako se na vrijeme ne spriječi njihov razvoj u tom pravcu, prelaze na vršenje teških krivičnih djela.

Istraživanja koja su provela FBI, ali i druge svjetske policijske i sigurnosne agencije dokazala su da je okrutnost prema životinjama jedan od zajedničkih faktora koji se redovno pojavljuje u profilu serijskih silovatelja i ubica.

OSVRT NA KRIVIČNO-PRAVNI ASPEKT ZLOSTAVLJANJA

Zlostavljanje i ubijanje životinja je u većini pravnih sistema krivično djelo, za koje je u zavisnosti od okolnosti izvršenja djela predviđena uz novčanu i zatvorska kazna.

Da bi spriječilo izvršenje takvih djela, država treba da koristi preventivne i represivne mjere.

Preventivne mjere su usmjerene na sprječavanje vršenja krivičnih djela. Da podsjetimo, krivično djelo je ono djelo čovjeka koje je opasno za društvo, koje je protivpravno, koje je kategorisano zakonom kao krivično djelo, čija su obilježja utvrđena zakonom. Definisanjem određenog djela u krivičnom zakonu države kao i propisivanjem krivično-pravne sankcije za to krivično djelo, djeluje se preventivno prema izvršenju takvog djela. Definisane kazne odvrću od činjenja takvih djela, i to je generalna ili opća preventivna mjera. Kažnjavanjem počinioca takvog djela provodi se ujedno i opća prevencija, čime se, osim kažnjavanja počinioca, šalje i poruka društvu da se vršenje takvog krivičnog djela kažnjava, te osim opće prevencije, provodi se i specijalna prevencija prema konkretnoj osobi da više ne čini takvo krivično djelo. Osim toga, djeluje se i represivno kažnjavanjem počinioca.

Represivne mjere su usmjerene na kažnjavanje počinioca krivičnog djela, sankcionisanjem istog s ciljem kažnjavanja ali i rehabilitacije da to više ne čini. Ovakvo sankcioniranje jasno šalje poruku društvu da nema tolerancije u kršenju zakonskih odredbi, odnosno, činjenja krivičnih djela.

Krivično-pravna zaštita životinja je najvažniji vid pravne zaštite životinja i njihovih prava. Na taj način država i pravni sistem djeluju preventivno i represivno prema svim prekršiteljima, ali i prema potencijalnim prekršiteljima. Da bi se uspješno provela krivično-pravna zaštita životinja, nadležni organi (policija, tužilaštvo, sudovi) moraju se držati zakona i etičkih kodeksa, ali prije svega zakonodavstvo mora biti primjereno takvim djelima. Države na višem stepenu implementacije zaštite životinjskih prava, imaju formirane i policijske strukture za oblast zaštite životinja, te na taj način zaključujemo koliko je to raširena pojava diljem svijeta, kao i odlučnost da se država što kvalitetnije bori protiv takvih nezakonitih radnji, koristeći policijski aparat s ciljem što efikasnije i bolje zaštite prava životinja. Borbom protiv zlostavljanja životinja, u stvari, država prevenira i potencijalne ubice i silovatelje, odnosno nasilnike nad ljudima.

ZAKLJUČAK

Zakonodavstvo u BiH ima nekoliko zakona koji definišu ovu oblast, ali na žalost, jako se malo ili nimalo ne provodi. Razlozi su višestruki: neupućenost pravosudnog sistema u takve zakone, nerad nadležnih inspeksijskih organa, nerazvijena svijest društva prema zaštiti životinja, pravno nedefinisani pojmovi zlostavljanja životinja, socijalni aspekti kada se životinja apsolutno zanemaruje naspram ljudskih potreba, prisutan visok stepen korupcije, nestručne osobe na rukovodećim /nadležnim pozicijama za tu oblast, jako pasivan NVO sektor iz oblasti zaštite prava životinja, indolentnost naučnih i obrazovnih institucija iz te oblasti, loša materijalna situacija u državi, itd.

Nesumnjivo je da mnoge od gore navedenih problema veterinarska struka može i mora pomoći u rješavanju istih, kroz medijsku informiranost, edukaciju nadležnih tijela, veterinaru i studenata, kroz postupke kvalitetnog vještačenja iz ove oblasti, te aktivnim učešćem u donošenju i implementaciji legistative iz ove oblasti.

LITERATURA

- Cooper, J. E., Cooper M. E. Introduction to Veterinary and Comparative Forensic Medicine. UK:Blackwell Publishing, 2007.
- Kozlić, D. Šta je dobrobit životinja? Zlostavljanje životinja i psihološki profil zlostavljača. Pravni aspekti zaštite životinja. Dostupno na: [www.http://tacno.net/prijatelji-zivotinja-2/sta-je-dobrobit-zivotinja-zlostavljanje-zivotinja-i-psiholoski-profil-zlostavljacka-pravni-aspekti-zastite-zivotinja/](http://tacno.net/prijatelji-zivotinja-2/sta-je-dobrobit-zivotinja-zlostavljanje-zivotinja-i-psiholoski-profil-zlostavljacka-pravni-aspekti-zastite-zivotinja/)
- Krivični zakon F BiH (Službene novine F BiH: 75/17)
- Krivični zakon RS (Službeni glasnik Republike Srpske broj: 64/17)
- Krivični zakon Brčko distrikta (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, brojevi: 6/05, 21/10 i 9/13)
- Merck, D. M. Veterinary Forensics: Animal Cruelty Investigations, First edition publishing, Blackwell Publishing, 2007
- Zakon o veterinarstvu BiH (Službeni glasnik BiH 34/02)
- Zakon o zaštiti o dobrobiti životinja (Službeni glasnik BiH 25/09)
-

Animal abuse – criminal legal aspects

Edin Šatrović

PhD, Department of Judicial and Administrative Veterinary Medicine, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, edin.satrovic@vjs.unsa.ba

Lejla Šatrović

Senior Assistant, Department of Judicial and Administrative Veterinary Medicine, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Teufik Goletić

PhD, Department of Breeding, Production and Health Care in Poultry Farming, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Abstract: Possessing animals for different reasons, both economically and emotionally (pets), also includes a relationship with animals in order to protect their fundamental rights and well-being. Such symbiosis implies achieving the target quality of animal keeping in any sense; both physically and emotionally, both for the animal and for the owner. Many animal owners deliberately or inexcusably violate such principles of well-being, from ignorance to intent. In this paper, the authors attempt to describe the term “well-being” for those who do not know its meaning, but also for those who knowingly disturb and abuse animals and warn that it is a criminal offense for which there are sanctions in accordance with legal and subordinate provisions. The achievement of the intended goal in the work is carried out by the authors by presenting definitions and forms of animal abuse, by profiling and recognizing the abuser, and in brief and in general with reference to the criminal-legal aspect of the perpetration of such annihilation.

Keywords: animal abuse, abuser, criminal legal aspect.